

ÅRSRAPPORT 2000

BARNEOMBUDET

BARNEOMBUDET

ÅRSRAPPORT 2000

1. Innledning
2. Utfordringen
3. Virksomheten på kontoret
  - 3.1. Personalressurser
  - 3.2. Regnskap
  - 3.3. Henvendelser
    - 3.3.1. Skriftlige henvendelser
    - 3.3.2. Telefonhenvendelser
    - 3.3.3. Hvem tar kontakt
    - 3.3.4. Tema
    - 3.3.5. Tiltak
    - 3.3.6. Klar Melding
    - 3.3.7. Tema for Klar Melding
  - 3.4. Internasjonale henvendelser
  - 3.5. Pressehenvendelser
  - 3.6. Internett
    - 3.6.1. Parlamentet
    - 3.6.2. Forskning og Fakta
  - 3.7. Informasjon
  - 3.8. Høringsuttalelser
4. Resultatmål og Fokusområder
5. Arbeidet med hovedmålene
  - 5.1. Barn og skole
  - 5.2. Oppvekst, helse og livsstil
  - 5.3. Seksualisering av barne og ungdomskulturen
  - 5.4. Barn og medier
  - 5.5. Utfordringen vedrørende internett
  - 5.6. Barnevernet
  - 5.7. Barnefordeling ved samlivsbrudd
  - 5.8. Kommunalt selvstyre eller kommunalt vanstyre
  - 5.9. FNs Barnekonvensjon
6. Resultatmål og resultatindikatorer
  - 6.1. Mål 1
  - 6.2. Mål 2
  - 6.3. Mål 3
  - 6.4. Mål 4

Innledning

Barneombudets årsrapport bygger på St.prop nr 1 (1999-00), samt tildelingsbrev 2000 fra Barne- og familiedepartementet som presiserer Barneombudets ansvar for at bevilgningen brukes i samsvar med de prioriteringer som Stortinget har sluttet seg til.

Barneombudet står ansvarlig for virksomhetens resultat og velger fritt sine prioriteringer, så lenge det utvises lojalitet mot lovens formål og arbeides innenfor rammen av lov og instruks.

Barneombudet utgir også en årbok, en statusrapport rettet til Stortinget om barn og unges situasjon i vårt land og de utfordringene barn og ungdom står overfor.

Årboken for 2000-2001 "Barndom Pågår" er basert på og generalisert utfra de mange enkelthenvendelser som kommer inn til kontoret og høringer som besvares. I tillegg bruker vi også henvendelser vi daglig får inn på Klar Melding Inn fra barn og ungdom, og den oppsøkende virksomhet Ombudet utfører på eget initiativ.

Årboken 2000-2001 ble overlevert til Stortinget og stortingsrepresentantene i desember 2000, og er i tillegg distribuert til regjeringen, landets kommuner, høyskoler og universiteter, samt foreninger og organisasjoner.

Utfordringen

"Barndom pågår" reflekterer en realitet som skaper stadig nye utfordringer for et Barneombud i starten av et nytt århundre. Samfunnet er ikke statisk - og heller ikke barndommen. Barndommen pågår i et stadig skiftende samfunn, der gårsdagens løsninger ikke lenger gir svar på morgendagens problemer.

Henvendelsene som kommer inn til barneombudet, avdekker samfunnets skyggeside og viser sider ved barndommen som ikke burde pågått. Via enkeltsaker som kommer inn, kombinert med bruk av innsynsrett, møter med barn, ungdommer, foreldre og frivillig sektor, får barneombudet kunnskap om den norske barndommen som vanskelig kan avdekkes via andre metoder.

Barndom pågår og mange krefter vil definere dens innhold. Barneombudets oppgave er å påpeke overfor vårt samfunn hva som truer barndommen, og hvordan den kan utvikles til å bli bedre. Noen ganger er det enkle og konkrete tiltak vi foreslår, som små justeringer i lovverk eller praksis. Andre ganger kommer vi med noen visjoner, kanskje ikke umiddelbart realiserbare, men som viktige innspill til en debatt for å skape en framtid, - ikke sitte å vente på den.

Det er spesielt tre saker som har engasjert barneombudets i aktiviteter i år 2000, saker som griper tett i hverandre og som kan få positive konsekvenser for den totale oppvekst for barn. For det første de barnevernssaker som kommer til kontoret og som har gitt den faglige bakgrunnen til Ombudets høringssvar til NOU 2000:12 Om barnevernet i Norge. Her foreslår Barneombudet at det bør vurderes å skille myndighetsbarnevernet fra kommunens ansvar for å trygge oppvekstvilkår og frivillige hjelpetiltak.

Den andre saken er Barneombudets erfaringer med kommunenes prioriteringer, og som er reflektert i Ombudet høringssvar til NOU 2000:22 Om oppgavefordeling mellom stat, region

og kommune. For at demokratiet skal fungere på lokalt nivå, må det være reelle innflytelsesmuligheter for deltakerne i prosessen. Dette vil i sin tur føre til ulikheter, fordi man alltid vil stå i et skjæringspunkt mellom ulike prioriteringer. Når prioriteringen skal gjøres, er det viktig at barns rettigheter er sikret med minstestandarder som er nedfelt i en oppvekstlov. En slik lov vil være referansegrunnlag for lokale prioriteringer, og gjøre det enklere for lokale politikere å prioritere barn og unge i kommunen.

Den tredje saken var regjeringens invitasjon til å komme med konstruktive innspill når det gjelder de kriminelle barna. Barneombudet har ikke foreslått å senke den kriminelle lavalder, men at det bør vurderes å fjerne den. Det er et unaturlig skille mellom full ansvarlighet og total ansvarsfrihet som inntreffer på 15-årsdagen; ingen mindreårige bør være strafferettslig ansvarlige i Straffelovens forstand. Men det er behov for å diskutere hvordan barn og unge som begår kriminelle handlinger på en forsvarlig måte kan følges opp både med å ansvarliggjøre og rehabilitere, ikke straffe. Når de ikke konfronteres med konsekvenser av sine lovbrudd, "lærer" de at atferden er akseptabel og mister derved en nødvendig mulighet til å lære av sine feil.

Barneombudet får også inn verdifull kunnskap fra barn og unge om hvordan de mener samfunnet bør utvikle seg. Dagens barn har tilgang på informasjon fra utallige medier, har erfaringer fra frivillig sektor, og ikke minst fra skole og aktive foreldre. Barn og unge har bestemte oppfatninger om kjøpepress, mobbing, helse og livsstil, seksualisering og kroppsfiksering av ungdomskulturen. De ønsker å bidra med sine erfaringer. Barneombudet får erfare det kompetente barn, med behov for spenning, fleksibilitet, selvrealisering, respekt, likeverd, og framtidkunnskap. Daglig er vi i kontakt med barn og unge, ofte i vanskelige livssituasjoner, som kan og vil bare vi voksne er villig til å slippe dem til.

Dette er også Barneombudets dilemma. Barn har kunnskap og erfaringer til å være med i prosesser og avgjørelser som angår deres liv. Men på noen områder trues barndommen av sterke krefter, og Barneombudet må foreslå beskyttelse. Som eksempel kan nevnes ombudets forslag om å heve den "medisinske lavalder" fra 16 til 18 år når det gjelder plastisk kirurgiske inngrep. Bakgrunnen er at ungdomskulturen er sterk kroppsfiksert via den kommersielle livsstilsindustrien, og en undersøkelse fra England viser at tre av fire jenter mellom 12 og 14 år vil ta plastiske operasjoner for å bli vakrere. Her er den negative påvirkning så stor at ungdommer bør få beskyttelse.

Vi er inne i et nytt århundre og et nytt årtusen. Den moderne barndom står overfor store utfordringer som både trenger politisk og faglig mot til nytenkning. Barn og unge er likevel den viktigste ressursen som kan brukes til å skape en god framtid for oss alle. La oss bringe de ut fra venterommet og gi dem muligheten. Barndom pågår uavbrutt, den må foredles, ikke oppheves.

Det vises til "Barndom Pågår" for mer utfyllende beskrivelse av barneombudets faglige virksomhet.

Virksomheten på kontoret

Personalressurser

Januar 2000 hadde Barneombudet 9 faste stillinger, i tillegg til ombudet selv. Videre var det ansatt en rådgiver på vikariatmidler, og en prosjektmedarbeider til utvikling av dialoginstrumenter med barn og unge på Internett. Norges Forskningsråd finansierte 2/3 av lønnskostnadene, mens resten av utgiftene ble dekket over eget driftsbudsjett. Kontoret har også en konsulent på midler fra arbeidskontoret og 2 sivilarbeidere.

Kompetansen på kontoret er tverrfaglig slik at Barneombudet til enhver tid kan følge opp aktuelle saker som settes på dagsorden gjennom henvendelser fra barn og unge selv, fra foreldre, fagmiljøer, politikere og medier.

I tillegg til barneombudets stilling hadde kontoret følgende personalressurser tilgjengelig i 2000:

- Daglig ledelse/koordinering, faglig og administrativt: 46 ukeverk
- Fagrådgivere, inklusive informasjon: 230 ukeverk
- Prosjektmedarbeider: 46 ukeverk
- Sekretariatsoppgaver; merkantil kompetanse: 92 ukeverk
- Økonomi/administrasjon/personal: 46 ukeverk
- Konsulent: 46 ukeverk
- Arbeidsmarkedstiltak: 29 ukeverk

Dette utgjorde ca. 535 stipulerte ukeverk. I tillegg kommer 2 sivilarbeidere, som det ikke regnes ukeverk for, men som likevel utgjør en betydelig ressurs.

Personalet ved Barneombudet desember 2000:

Knut *Haanes* (pedagog)

Thomas *Hepsøe* (Web- og IT ansvar)

Kari *Jevne* (psykologisk samfunnsviter)

Lillian *Juvkam* (sekretær)

Per *Lysa* (sekretær)

Anette *Meling* (sosiolog)

Jan *Mossige* (psykolog)

Dinh Van *Nguyen* (økonom)

Anne Brita *Normann* (jurist)

Kari *Stenquist* (sosiolog)

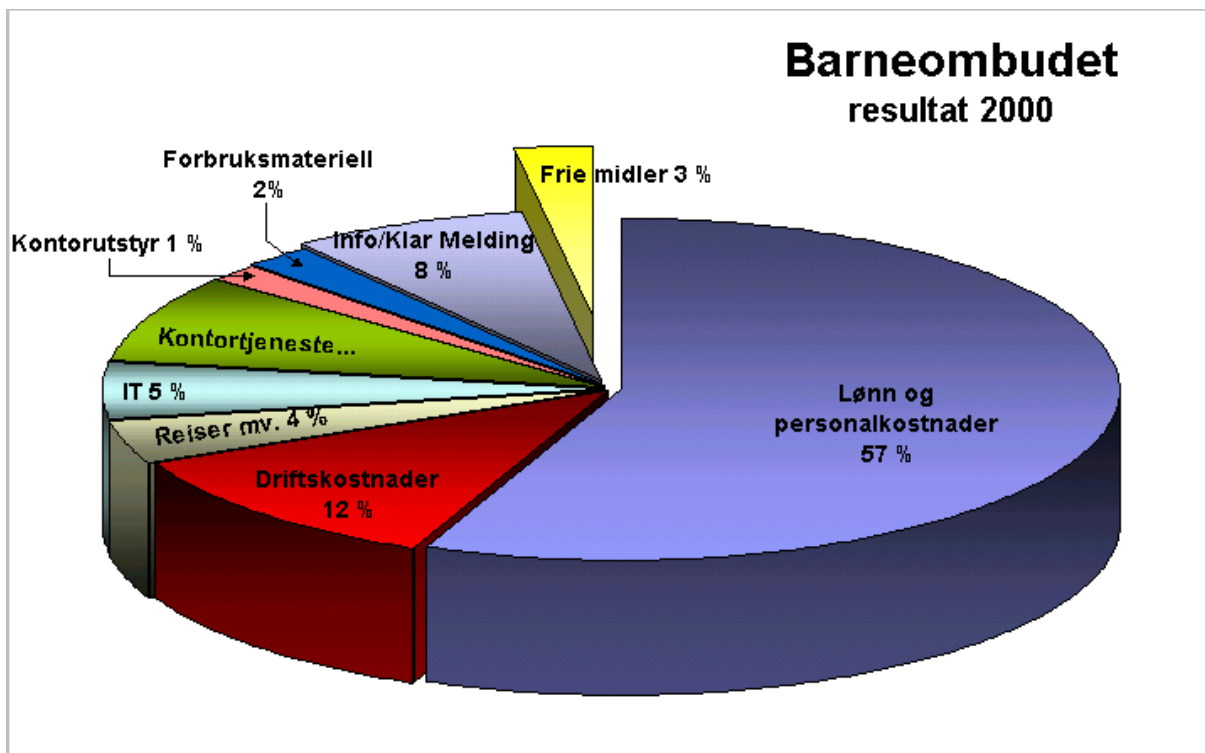
Anne Storm-*Thorstensen* (jurist)

Arild A *Søgnen* (psykolog)

Regnskap

Barneombudet har en budsjetttramme for 2000 som er oppjustert i underkant av 3% i forhold til 1999. Krav til funksjonalitet til arkiv, økonomi osv. har bidratt til betydelig økte driftsutgifter sammenlignet med 1999. Disse utgiftene vil fortsatt øke i tiden framover.

	Regnskap 31.12.00
Utgifter	
Lønn mv.	3 461 504,76
Ekstrahjelp mv.-	280 108,09
Trygder, pensjoner	2 750,00
A-avgift (14,1%)	539 635,82
Maskiner, inventar, utstyr	527 204,50
Forbruksmateriell	181 811,17
Reiser, representasjon	297 093,90
Kontortjenester	638 656,66
Informasjon	576 948,51
Bygningsdrift/lokalleie	895 008,00
Sum	7 400 721,41
Inntekter	
Refusjon	-931 056,53
Netto driftsutgifter	6 469 664,88

Arkiv

I forhold til krav fra Riksarkivaren ble det nødvendig å tilpasse et nytt arkivsystem til kontoret. Dette resulterte i en større oppgradering av kontorets datamaskinpark. Ny server ble kjøpt inn, og samtlige PCer på kontoret ble oppgradert. Videre ble et hovedteam satt sammen for å følge opp det tekniske og administrative arbeidet. Flere dager med kursvirksomhet samt teknisk implementering ble gjennomført høsten 2000. Intern kursvirksomhet blir iverksatt første kvartal 2001.

Henvendelser

Skriftlige henvendelser

En utfordring for Barneombudet er at jo mer synlig Ombudet er, jo mer henvendelser kommer inn til kontoret. I de perioder hvor Barneombudet blant annet har faste innslag i barne- og ungdomsprogrammer i radio og tv øker henvendelsene til kontoret drastisk. Dette forplikter at Ombudet har ressurser til å håndtere henvendelsene på en forsvarlig måte.

Skriftlige, registrerte henvendelser i 2000

HENVENDER	INN	UT
PRIVATPERSONER	535	324
ANDRE(organisasjoner, institusjoner, foreninger, etater)	920	409
TOTALT	1455	733

Det er en markant dreining fra skriftlige henvendelser til bruken av e-post. Av de 1455 henvendelsene vi fikk inn i 2000, var 500 e-post henvendelser.

Telefonhenvendelser

Barneombudet mottar daglig en jevn strøm av telefonhenvendelser som krever oppfølging i form av rådgivning, veiledning, informasjon m.m. fra Ombudet og hans rådgivere. Henvendelser på telefon blir ikke systematisk registrert, kun saker som blir fulgt opp over tid registreres som enkeltsaker og journalført. For å få et inntrykk av arbeidsomfanget som ligger i henvendelsene Barneombudets kontor får fra publikum, er det i år 2000 gjennomført telefonregistreringsuker jevnt fordelt ut over året hvor alle henvendelser blitt registrert. Med utgangspunkt i disse stikkprøvene har vi stipulert hvor mange som henvender seg på telefon til vårt kontor i løpet av året.

Telefonhenvendelser	5 750
Uformell e-post	1 500
Totalt:	7 250

I løpet av 2000 har vi merket en økning i det vi anser som uformell e-post, og som derfor ikke blir journalført. Dette er henvendelser til kontoret som er av mer saksforberedende art, for eksempel henvendelser knyttet til administrasjon og lønnskjøring, til oppfølging av

samarbeidsprosjekter m.m. Dette er henvendelser som tidligere ville blitt tatt per telefon, men hvor e-posten nå har overtatt som verktøy. Disse inkluderes derfor i oversikten over antall telefonhenvendelser.

I beregningen er ikke direkte henvendelser til Ombudet selv inkludert, noe som utgjør et ikke ubetydelig antall. Telefoner rådgiverne tar som oppfølging som følge av enkelthenvendelser er heller ikke inkludert i registreringen. Man kan derfor si at vi har foretatt en beskjeden stipulering av antall henvendelser og at det reelle antall henvendelser er langt flere.

Antall henvendelser sier i seg selv lite om arbeidsmengden hver enkelt henvendelse representerer. Vårt inntrykk er at særlig privatpersoner opplever Barneombudet som en slags siste instans som kan ordne opp i det de oppfatter som urettferdige handlinger de og barna har vært utsatt for. I realiteten har Ombudet, jfr. lov og instruks, verken kompetanse til å fatte eller endre vedtak i enkeltsaker. Når privatpersoner henvender seg med sine ofte private problemstillinger, bestreber Ombudet seg derfor på å gi saklig og juridisk, men også empatisk oppfølging. Det sier seg selv at slike samtaler tar mer enn fem minutter.

Hvem tar kontakt?

Når man ser på hvem som henvender seg til Ombudets kontor per telefon i løpet av telefonregistreringsukene er voksne privatpersoner i klart flertall med hele 47%. Deretter kommer organisasjoner og institusjoner med 25 %, og mediahenvendelser står for 14 % av henvendelsene. Når det gjelder mediahenvendelser ligger imidlertid det reelle andelen mediahenvendelser langt høyere, dette fordi media svært ofte henvender seg direkte til Ombudet, og derfor ikke er inkludert i denne statistikken. Offentlige etater står for rundt 10 % av telefonhenvendelsene, mens barn i liten grad henvender seg til Barneombudet per telefon (4 %). Barn benytter først og fremst Klar Melding og e-post som kanaler for å nå Barneombudet.

Tema

Temaene publikum tar opp er godt fordelt over hele Ombudets virkeområde. Likevel kan vi si at henvendelser som gjelder familie- og samværsproblematikk, skole og barnehager, barnevern, samt kultur, fritid og medier, herunder kommersialisering har vært de mest framtrepende i år 2000.

Tiltak

Når det gjelder ombudets tiltak overfor henvendelsen, er et stort antall saker til oppfølging, enten ved intervjuer, foredrag eller videre rådgivningsvirksomhet (45 %). 25 % av henvendelsene er informasjon som blir tatt til orientering, 21 % av henvendelsene er direkte rådgivning, ofte med henvisning til hvilke instanser som kan hjelpe vedkommende videre. I enkeltsaker hvor ombudet bruker innsynsrett kreves det omfattende ressurser.

Klar Melding

Klar Melding Inn/Ut er Ombudets viktigste dialoginstrument med barn og unge. På den grønne linjen Klar Melding Inn (800 31 700) kan barn og unge ringe inn meninger, synspunkter, spørsmål om rettigheter eller ønsker om råd. Barn og unge kan også gå inn på Barneombudets internettside og sende inn meldinger per e-post. Et utvalg av meldingene blir besvart og lagt ut på NRK tekst-tv s. 411 og på våre hjemmesider på nettet.

23 200 personer slo vårt grønne nummer i år 2000. 73 %, dvs. ca. 17 000 kom igjennom på linjen og fikk lagt igjen melding. 45 % av meldingene, dvs. ca 7 600 ble transkribert og er lagret i Klar Melding-basen vår. Videre kom det inn ca. 500 meldinger på e-post. Totalt har derfor Barneombudet mottatt 22 000 meldinger fra barn og unge i løpet av år 2000.

I forhold til 1999 har det vært en nedgang i antall henvendelser til vår grønne linje, mens det har skjedd en relativt dramatisk endring i henvendelser på e-post. Meldingene som kommer inn på e-post er ofte lengre og mer personlige enn meldinger vi får inn på vår grønne linje. Blant meldingene på e-post er andelen 'tullehenvendelser' eller 'utprøvningsmeldinger' er også svært lav, ja nærmest totalt fraværende. Kvaliteten på henvendelsene på nettet kan derfor til en viss grad sies å være høyere.

At vi har hatt en nedgang i antall henvendelser til Klar Melding på telefon må naturligvis ses i sammenheng med økningen i henvendelser på e-post. Nedgangen i henvendelser til Klar Melding på telefonen kan også mulig ses i sammenheng med at barn og unge i økende grad bruker mobiltelefon som sin hovedtelefon. Mens det er gratis å ringe fra ordinære telefoner, koster det fremdeles å ringe Klar Melding fra mobil. Dette kan virke demotiverende for barn og unge. I tillegg har Barneombudet utarbeidet en "Veiviser" på vår nettside. Veiviseren gir barn og unge råd om hvor de skal henvende direkte på nettet og per telefon for å få hjelp og råd om de aktuelle utfordringen som vedrører dem.

Klar Melding på tekst-tv og på nettet er nå samkjørt. Dette vil si at de samme meldingene har blitt lagt ut på tekst-tv og på nettet. I motsetning til tekst-tv blir gamle meldinger stående på nettet, noe som gjør at særlig nye lesere kan finne mye nyttig informasjon i gamle meldinger. At meldingene fra tekst-tv nå også blir lagt ut på nettet har naturlig nok ført til en kraftig fornying av Klar Melding (tidligere Din Melding), og vi antar at dette er en av årsakene til økningen i meldinger på e-post. Videre merker vi også at internett og e-post i økende grad er et naturlig medium for unge å benytte seg av. Vi forventer derfor økningen i antall henvendelser på nettet vil fortsette i 2001.

Tema for Klar Melding

Majoriteten av de som ringer til Klar Melding er mellom 11 og 16 år. Det er flest jenter som legger igjen meldinger, nærmere bestemt 72 % jenter og 24 % gutter. 4 % har ikke oppgitt kjønn.

Meldingene er inndelt i følgende kategorier:

Helse/Pubertet/sekssualitet	15 %
Mishandling/ overgrep	14 %
Medbestemmelse	14 %
Familie/skilsmiss	11 %
skole/lærere	10 %
Venner/kjæreste	7 %
Rusmidler	4 %
Mobbing	4 %
fritid, sport, hobby	3 %
Annet	18 %
	100 %

I meldingene etterlyser barn og unge informasjon om sine rettigheter, de har spørsmål om hvor de kan henvende seg med sine problemer og de kommer med meninger og synspunkter om hvordan det er å være ung i Norge i dag. I svarene som legges ut, gir Ombudet råd og veiledning. I år 2000 har vi i økende grad også bedt de unge sende inn sine råd og erfaringer til problemstillinger vi tar opp. Disse legges da ut den påfølgende uke. I tillegg hender det at vi ber om innspill og meninger om temaer vi jobber med, det være seg meninger om delt omsorg, om kjøpepress, om nytten av mobiltelefon, tips om hva man kan gjøre hvis man bli mobbet etc. På denne måte får vi i større grad dra nytte av de unges egen kompetanse, samtidig som vi får nyttige råd om unges erfaringer. Vår erfaring er at denne satsningen på dialog gir økt respons. Det er også i tråd med vår målsetning om å styrke barns rett til å bli hørt i saker som vedrører det, jfr. artikkel 12 i Barnekonvensjonen. Dialogen med barn og unge danner en verdifull plattform for Ombudets prinsipielle arbeid, og gir ofte et godt innblikk i hva som rører seg ute blant barn og unge. I tillegg har vi etablert og lagt opp til et fast samarbeid med Q-Jon hvor Klar Melding blir presentert i NRK morgensendinger.

Forespørsler og henvendelser

Barneombudet har i løpet av det siste året mottatt et økende antall internasjonale henvendelser. Flere land ønsker råd og veiledning i forbindelse med opprettelse av Barneombud. Etersom Norge var det første barneombudet i verden og med det har lang erfaring i arbeidet med barns rettigheter, deler vi gjerne våre kunnskaper og erfaringer med andre. Barneombudet mottar regelmessig besøk av utenlandske regjeringsrepresentanter og NGO som ønsker mer informasjon om Barneombudet i Norge. Ombudet har ved flere anledninger deltatt på ulike møter, seminarer og arrangementer i utlandet. Formålet er til en vær tid å rette fokus mot barns rettigheter og FNs internasjonale barnekonvensjon. År 2000 har interessen vært stor for barns rettigheter og opprettelse av Barneombud spesielt i Irland, Storbritannia og på Balkan, deriblant Makedonia, Slovenia og Kosovo. Balkan er et område som per i dag befinner seg på forskjellige nivå i sitt arbeid for implementeringen av Barnekonvensjonen og opprettelsen av eget Barneombud. Selv om etterspørslen av det norske barneombudet er stort internasjonalt sett arbeider vi aktivt for å styrke verdien av The European Network for Ombudsperson for Children (ENOC) som ble opprettet i 1997. ENOC arrangerer møter og seminarer for sine medlemsland hvor erfaringer og prinsipielle spørsmål om barns rettigheter diskuteres. I tillegg arrangerer de møter for land som ønsker å opprette en barneombudmodell.

Barneombudets kontor mottar ukentlig en rekke henvendelser om å bidra med informasjon, foredrag og presentasjoner. Henvendelsene omfatter et bredt spekter. En rekke elever og skoleklasser tar kontakt med oss for å få informasjon til bruk i skolearbeid og ulike prosjektoppgaver. Så langt det er mulig er vi behjelpelig med å videre formidle det de måtte ønske. I de tilfeller hvor spørsmålene ligger utenfor vårt arbeidsfelt henviser vi dem videre til andre etater eller nettsider.

Høgskoler og universiteter har også vist en økende interesse for Barneombudets arbeid og flere studiesteder ønsker ytterligere informasjon og rette større fokus på FNs Barnekonvensjon. I løpet av det siste året har kontoret hatt besøk av en rekke studentgrupper som har blitt introdusert for Barneombudets arbeidsfelt. I tillegg har Ombudet ved flere anledninger deltatt på seminarer og forelesninger ved flere av landets høgskoler og universiteter. Et slikt arbeid når en stor og viktig målgruppe.

De fleste henvendelsene kommer fra frivillige organisasjoner, interesseorganisasjoner, foreldreutvalg og offentlige etater. Debattene og temaområdene omhandler et bredt spekter.

Utfordringer tar for seg alt fra barnet i familien og lokalmiljøet, barnet som deltager i forbruker- og mediesamfunnet, til spørsmål som omhandler kommunalt selvstyre og utfordringer rundt tilbudet i barnehager, skoler, helsevesenet m.m. Sett under ett har samtlige av henvendelsene det til felles at alle ønsker å fokusere på barns rettigheter og barns beste i samfunnet. Barneombudet bidrar gjerne med foredrag og innlegg, men på grunn av manglende kapasitet må kontoret foreta en rekke prioriteringer.

Barneombudet har i løpet av det siste året deltatt på en flere større faglige arrangementer rundt om i landet. Vi har valgt å fremheve enkelte av dem.

- Landskonferansen for Helsesøstre – Lillehammer, januar
- Seminar om Barn og Reklame – Oslo, januar
- Dagsbesøk på Maura skole – Nannestad, februar
- Foredrag for forening for Enslige Forsørgere – Bamble, februar
- Redd Barna om barns deltagelse – Flekkefjord, mars
- Møte med NFF og NiH og Barneombudet - Barn og Idrett Oslo, mars
- Røde Kors – BUK telefonen – Sandnes, mars
- Semiar for Familievernkontor i Sogn og Fjordane – Florø, mars
- Foredrag ved HiO – Oslo
- Forelesning for nasjonalt møte med Rotary – Ulsteinvik, mai
- Foredrag om barn, kommersialisering og mobilbruk blant barn og unge Telenor
- Foredrag PRESS – Redd Barna om seksualisering av ungdomskulturen Kragerø, august
- Foredrag – Levekår for Funksjonshemmede – Oslo, august
- Foredrag for Fylkeslegene i Sør- Trøndelag – Røros, september
- Foredrag for Statens eldreråd – om generasjoner, september
- Verdensdagen for psykisk helse – Arendal, oktober
- Foredrag for Assistansens – Foreldre med synshemmede barn, oktober
- Foredrag for Norges Astma og Allergiforbund, november
- Foredrag Høgskolen i Hedemark – om mobbing, november
- Holmestrand Kommune – Barns medvirkning, november

I tillegg til dette utvalget av faglig relaterte innlegg og foredrag arrangerte Barneombudet en større åpen høring i november 2000. Utgangspunktet for arrangementet var NOU 2000:12 *Om barnevernet i Norge*. Vi inviterte lederne av de norske ungdomspolitiske partier til å utgjøre et panel som kunne utfordre "det etablerte", representert ved et ekspertpanel bestående av fagpersoner fra ulike etater og forskningsmiljøer. Publikum besto primært av representanter for føstelinjetjenesten i Barne- og familieetaten, Oslo Kommune.

InternettParlamentet

Bakgrunn

Barn og unges deltakelse blir stadig mer synlig i vårt samfunn. Det oppfordres til barn og unges deltakelse fra politikere, gjennom organisasjoner og i nærmiljøet på lokalt plan. Erfaringer fra kommuner viser gode eksempler på at barn og unge kan ta ansvar og gi nyttige innspill til politikk og samfunnsniv når de blir gitt muligheten (KS/ BFD, Q-0927).

Barn og unges arbeidsplass og tilholdssted opptil 13 år, er skolen. For å utvikle demokratisk tankegang og tilhørighet er det viktig at elevene trenes i medvirkning gjennom praksis i det

skolemiljøet de er en del av. Målet med opplæring i skolen er i følge Opplæringsloven og læreplanen bl.a. å utvikle gode samarbeidsformer, medansvar og demokratiske ideer. Elevenes medvirkning i egen læringsprosess og skolemiljøet går som en rød tråd gjennom læreplanens generelle del og konkretiseres særlig i kapitlene om klasse- og elevrådsarbeid og skolens og elevenes valg.

Som et instrument til å følge opp FNs Barnekonvensjon artikkel 12 (om medvirkning) og bidra til barn og unges deltakelse i demokratiet både i og utenfor skolen har Barneombudet utviklet InternettParlamentet.

Mål

Intensjonen med Parlamentet er å bidra til demokratiutvikling gjennom å vitalisere elevrådene i grunnskolen. Elevrådsrepresentanter i barne- og ungdomsskolen har i flere år meldt inn til Barneombudet sine frustrasjoner om at elevrådene ikke fungerer etter intensjonen, at de ikke blir tatt på alvor, og at de derfor ikke prioriterer elevrådsarbeid. De hevder at elevrådsarbeidet ikke gjenspeiler den kompetansen som barn og unge besitter når det gjelder deres arbeidsplass. De fleste saker som tas opp og behandles i elevrådet er av bagatellmessig karakter og har lite med de gode intensjoner om demokrati og innflytelse slik det beskrives i læreplaner. Det bærer preg av et skinn demokrati. En slik praktisering av de gode intensjoner skaper demoralisering og avmakt.

Barneombudet har gjennomført følgende tiltak for å rette på misnøyen:

Barneombudet startet allerede i 1996 arbeidet med å utrede mulighetene til å etablere et internettparlament for elevrådene. Forskjellige firmaer har vært involvert i utredning av tekniske muligheter og dataprogram utvikling. Kostnadsmodeller for drift overskred alle budsjettammer for Barnombudet og andre modeller for driftfinansiering måtte utredes. Det ble inngått en avtale med Vi Bryr Oss stiftelsen som skulle ta ansvar for ferdigstilling og drift, mens Barneombudet var ansvarlig for innhold. Det var flere møter mellom Telenor, KUF og Vi Bryr Oss stiftelsen, hvor det var stor enighet om prosjektets intensjon. Det viste seg etter hvert at det var vanskelig for Vi Bryr Oss stiftelsen å finne investorer til arbeidet, og i 1999 besluttet Barneombudet å overta ansvaret for utvikling og drift. Begrunnelsen var at Barneombudet nå har ansatt en web-ansvarlig, og at nyere programvare har forenklet drifting av parlamentet. I 2000 kjøpte Barneombudet alle rettighetene for programvaren som var utviklet av Studio Regin i samarbeid med Barneombudet og Vi Bryr Oss.

20 skoler ble kontaktet som utprøvingsskoler. Evaluering av utprøvingen blir gjennomført våren 2001, og til høsten skal InternettParlamentet tilbys skolene etter hvert som de er klar til å delta. I tillegg har Barneombudet inngått en intensjonsavtale med e-Grenland prosjektet for å høste erfaringer på lokalt nivå.

Hvordan kan internettparlamentet brukes?

InternettParlamentet kan brukes av elevrådene til å diskutere saker som angår alle skoleelever; for eksempel regler og rettigheter, klagemuligheter, gode ideer til forbedring av skolemiljøet, prosjekter, fagdiskusjoner, livssyn, karakterer, inn klima, mobbing, matpausen, utbedring av skolevei og skoleskyss men også skolens medvirkning i lokalsamfunnet og politikk. Når viktige saker er på den politiske dagsordenen som angår barn og unge som f.eks. senking av den seksuell lavalder, så må de unge få si sin mening om dette, eventuelt delta i en avstemming i InternettParlamentet. På den måten vil politikere og de som skal stå for den endelige beslutning kunne gjøre seg kjent med barn og unges mening om saker som angår dem. Samtidig vil dette sette i gang diskusjoner og medvirkningsprosesser i skolemiljøene som kan bidra til aktiv læring og engasjement.

I tillegg vil InternettParlamentet stimulere til lokale aktiviteter, spesielt i forhold til å øke kommunikasjonen mellom elevråd og kommunal ledelse for å ta opp barne- og ungdomspolitiske saker.

Informasjon

Det ble i år 2000 utviklet og designet nye nettsider for Barneombudet. Intensjonen har vært å tilrettelegge vår kommunikasjon med barn og unge slik at man kan bevisstgjøre og bidra til kunnskap. Det ble derfor utviklet en egen faktaside og forskningsside. I slutten av 1999 ble det opprettet et prosjekt i samarbeid med Norges Forskningsråd under "Velferdsprogrammet - samfunn, familie, oppvekst" som hadde formål i å gjøre forskning om barn og unge kjent for barn og unge. Meningen er at den kunnskapen som er utviklet er med å skape større forståelse og dermed et utgangspunkt for en bedre oppvekst. Barneombudet engasjerte en ekstern konsulent som samarbeidspartner. Konsulenten hadde som oppgave å samle inn og bearbeide et faktamateriale som kan presenteres på Barneombudets nettsider. På den måten fikk man et bakgrunnsmateriale i forhold til den forskningen som ble presentert. Faktasiden blir lansert i første kvartal 2001. Faktasiden og forskningssiden skal tilrettelegges i forhold til barn og unge og knyttes opp imot Klar Melding Inn/Ut. Klar Melding på Internett har blitt omstrukturert med en inndeling i forhold til tema. Denne siden vil bli ytterligere tilpasset og brukervennlig.

Det ble videre nødvendig å utvikle en egen informasjonsside hvor en samlet informasjon etter tema og kategori. Dette ble gjort av hensyn til informasjonsformidling og tilpasning i forhold til henvendelser på kontoret samt tilpasning i forhold til fakta, forskning og Klar Melding. Videre ble det opprettet en egen barneside som inneholder bl.a. rettighetsspillet som er et interaktivt spill hvor en kan tippe på hvilke rettigheter man har etter alder.

Den siste hovedkategorien er Internettparlamentet, og evaluering og testing vil starte våren 2001.

Tilpasning og omstrukturering av BO sine nettsider har vært et nødvendig utviklingsarbeid som har tatt tid og etter planen vil alle nettsidene bli lansert i første kvartal 2001

Høringsuttalelser

Barneombudet har i løpet av 2000 satt av tid og arbeidskapasitet i arbeidet med høringsuttalelser. Vi anser det som svært viktig å bidra med våre kommentarer i de ulike forslagene som vurderes. Vårt formål er å kommentere og vurdere høringsuttalelsene med utgangspunkt i barns rettigheter og fremme barn og unges interesser i saker som vedrører dem.

Utkast til forskrifter til pasientrettighetsloven og spesialhelsetjenesteloven
Utkast til håndbok om enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere
Forslag til endringer i likestillingsloven
Mangfold og likeverd – regjeringens handlingsplan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge
Forslag om endringer i lov av 17.juli 1998 nr 61 om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringslova)
Forskrifter til lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern

Revisjon av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner
Forslag om endringer i lov 9.juni 1961 om skytevåpen og ammunisjon m.v. (våpenloven)
Endringer i straffeprosessloven og straffeloven (varetekstfengsling m.v.)
Forslag om endringer i lotteriloven 1995 og typegodkjenningsforskriften 1998 m.m.
Forslag til endringer i gjeldsordningsloven
Utkast til lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m.
Forslag til ny forskrift om motorsport på lukket bane eller annet avsperrert område og om annen bruk av go- kart, samt forslag til definisjon av leketøy
Utkast til lov om gjennomføring av straff (strafferegisterloven)
Veil. i arbeid med likestilling i grunnskolen, videregående. Opplæring og voksenopplæringen
Høring: Retningslinjer og skjemaer for asylintervju
Høring vedrørende forslag til revidert informasjonspolitikk
Faktarapport om årsaker til psykiske plager og lidelser
Høring: Endringer i forskrift av 28. feb. 1997 om kringkasting som følge av endringer i EØS- avtalens tv- direktiv
Utkast til forskriftene om Schengen-informasjonsystem (SIS)
Forslag til forskrift om endring i forskrift om sikkerhet ved leketøy
Forslag til ny forskrift til gjennomføring av lov 13.juni 75 nr 50 om svangerskapsavbrudd
Forslag til endringer i vegtrafikklovens §23a og forskrift om bruk av personlig verneutstyr under kjøring med motorvogn m.fl. samt tekniske krav til kjøretøy som skal frakte funksjonshemmede
Forskrifter til lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern og spesialisthelsetjenesteloven.
Forslag om endringer i typegodkjenningsforskriften
NOU 2000:12 om barnevernet i Norge
Utkast til forskrifter om refusjonskrav mot pasientenes bostedsfylke
NOU 2000:15 Pressepolitikk ved et årtusensskifte
Utkast til forskrift om øyeblikkelig hjelp i det psykiske helsevern
Forskrift om habilitering og rehabilitering
NOU 2000:8 Arveavgift
NOU 2000 Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune
Forskrift om individuelle planer
Høring – Forskrift om politiattest ved opptak med hjemmel i lov om universitet og høyskoler.
Høring – Forskrift om lotteritilsynet og lotteri-registeret og midlertidig forskrift om spill på norske skip
Endring i bilansvarslova

Arbeidet med hovedmålene

Barn og skole

Barneombudet mottar mange henvendelser om barn og unges opplevelser av skolen. Bekymringsmeldingene vi får omhandler ofte mobbesaker, skolevei, reisetid, inneklima og at foreldre lever i frykt for plutselig vedtak om skolenedleggelse i lokalmiljøet.

Barneombudet har kontakt med barnehager, skoler, forskningsinstitusjoner, politiske miljøer – foruten barn og unge selv og deres foresatte. Den informasjonen som er innhentet indikerer at barns behov for en meningsfylt og trygg skolehverdag blir ivaretatt ulikt i landet vårt. Mange elever må daglig tilbringe over to timer på skoleveien og oppleve vold og mobbing. Tilbakemeldinger har også vist at svært mange kommuner ikke har tatt forskriften om miljørettet helsevern på alvor. Resultatet er at alt for mange barn slite med unødvendig dårlig innelima.

Barneombudet har i denne sammenheng innhentet verdifull informasjon gjennom kontakt med foreldreforeninger og Landsforeningen for udelte og fådelte skoler, LUFSS. I tillegg har Ombudet sett nærmere på ulike, men vellykkede modeller for 0-visjon av mobbing på skolen, samt skolemegling programmer. Det er tydelig at mange barn føler seg neglisjert på skolen, men det er allikevel verd å legge merke til følgende: Da barneombudet la ut spørsmål på Klar Melding om hva man skulle gjøre når noen ble mobbet, svarte de fleste som hadde erfaring som mobbeoffer at man skulle snakke med læreren. Læreren ordnet opp! Det viser at henvendelsene vi får om skole er på ingen måte bare negative.

Oppvekst, helse og livsstil

I løpet av høsten 2000 startet ombudet en satsing på oppvekst, livsstil og helse med fokus på empowerment – altså utvikling av barn og unges egen bevissthet og kompetanse når det gjelder å ivareta sin helse. Barneombudet mener at noe av tidens livsstilsfenomener gir faresignaler som er så sterke at vi må ta den på alvor.

Et tema som jevnlig dukker opp i henvendelsene fra barn og unge, er problemer knyttet til slanking og spiseproblemer. Mens enkelte lurer på om det er farlig å slanke seg, lurer andre på om de har utviklet anoreksi eller bulimi. En slank og veldreid kropp assosieres i dag med kontroll, vellykkethet, høy moral og viljestyrke. Anoreksia og bulimi blir en mestringsstrategi for mange. Dette er bekymringsfullt.

Barneombudet har mottatt flere klager fra både ungdommer og foreldre hvor ungdommer har mottatt personlig reklame om slankemidler. Dette er virkemidler som er med på å forsterke slankepresset og kroppsfokuseringen hos en allerede presset gruppe. Barneombudet tar sterkt avstand fra dette.

I tenåringenes søken etter identitet og sosial tilhørighet utsettes de for en industri som spekulerer i ungdommens usikkerhet i forhold til utseende. Barneombudet har i løpet av høsten 2000 gitt uttrykk for sin bekymring for denne utviklingen, og frykter en økning av unødvendige kosmetiske inngrep blant barn og unge. I den sammenheng utarbeidet Ombudet et brev om kosmetisk kirurgi rettet til regjeringen. Her ba Ombudet om at den medisinske lavalder for kosmetiske inngrep økes fra 16 til 18 år. Dette innebærer ikke at det vil bli forbudt med kosmetiske inngrep for mindreårige, men at det bør være medisinske grunner for et slikt inngrep. Temaet har vært fulgt opp i form av research og deltagelse i TV debatt, samt møte med Sosial- og helsedepartementet ved politisk rådgiver for helseministeren og representant for embetsverket. Ytterligere informasjon og argumentasjon er sendt Sosial- og helsedepartementet i etterkant av møtet.

Det er også sendt brev til Sosial- og helsedepartementet om Helsemessige følger av piercing. Barneombudet har bedt departementet vurdere om visse former for piercing bør defineres som kirurgisk inngrep og at det stilles kompetansekrav til utøvere og behovet for særskilte krav til samtykkekompetanse.

Lavterskeltilbud

Utfordringen for hjelpeapparatet rundt barn og unge i dag er å tilby et lavterskelnivå som er lett tilgjengelig for barn som trenger hjelp. Barn erfarer mange kriser i sin oppvekst relatert til foreldres samlivsbrudd, skole, mobbing, sykdom, dødsfall, og altfor mange barn må forholde seg til problemene uten hjelp fra voksne. Erfaringer fra Barneombudet er at denne gruppen ønsker et tilbud uten at barnet må klientifiseres og settes på lange ventelister, men et lett tilgjengelig tilbud hvor barnet kan samtale med voksne, og få mulighet til hjelp tidlig i et negativt forløp. Tilbudet kan etableres innefor eksisterende budsjetter og rammer ved å friggi midler fra venteliste-sektorene, ved å etablere et forpliktende tverr-sektorielt samarbeid. Tilbudet bør plasseres i skolen, men ikke bemannes med lærere. Andre yrkesgrupper må integreres inn i skolesamfunnet for å bryte med den skolistiske tradisjon. Skolen er barns viktigste møteplass, og forebygging må være en sentral oppgave for skolen. Bring inn andre voksenpersoner med andre fagbakgrunner som skal både være hjelpere, veiledere og gode voksenmodeller. Satsing på et tilgjengelig lavterskeltilbud, vil være sunn forebygging og god investering, og vil redusere behovet for venteliste-sektorene som driver behandling på grunn av manglende forebygging.

Seksualisering av barne- og ungdomskulturen

Barneombudet mottar mange reaksjoner på barn og ungdommers møte med det seksualiserte samfunn. På Klar Melding Inn ringer jenter som har blitt utsatt for seksuelle overgrep fra egen familie eller har blitt voldtatt av kamerater. Jenter forteller også om seksuell trakassering på skolen for eksempel at guttene klår på dem, bruker grove pornografiske uttrykk, forventer sex på hjemme- og alenefester, får tilsendt grovt pornografiske web-linker via til deres e-post adresser.

Som en reaksjon på disse henvendelsene valgte Barneombudet i februar 2000 å sende et brev til daværende Statsminister Kjell Magne Bondevik med tittellen "Pornografien invaderer barnesinnet" Intensjonen med brevet var å sette søkelyset mot en verdidebatt hvor barn og unge har rett til å bli beskyttet mot en industri som normaliserer pornografien og likestiller den med seksualitet. I brevet utfordrer Barneombudet regjeringen til en politisk debatt for å demme opp for de negative påvirkninger pornoindustrien påfører barn og unge.

Temaområdene vi fokuserte på var:

- Seksualitet- og kroppsfokus i livsstilsprodukter som ungdomsblader, filmer, spill og reklame
- Pornografiske blader i bladutsalg (Narvesen, kiosker og bensinsatsjoner), reklame for pornografiske blader, seksuelle hjelpemidler og seksuelle tjenester (Dagbladet)
- Pornofilmkanaler på hotellrom
- Pornografi på Internett, inkludert barnepornografi
- Sextelefoner og teletorgtjenester

Barneombudet har gjennom offentlig debatt i mediene og i brev rettet til redaktører i tenåringsblader, spesielt "Vi og gutta", "Topp" og [mag] tatt opp problemstillingene knyttet til seksualiserte noveller og artikler som ikke er egnet for målgruppen. Ombudet har

oppfordret bransjen til å ta ansvar ved å skåne unge lesere fra uegnet stoff. Et av forslagene Ombudet har lansert er at bladene påføres en anbefalt aldersgrense slik at både ungdommer og foreldre får kjøperveiledning. Så langt er det ingen av redaktørene som har fulgt anbefalingen.

Barneombudet har også bedt regjeringen om at det utvikles retningslinjer for bransjen hvor pornografisk materiale plasseres, slik at det ikke er tilgjengelig for barn. Forslaget fikk ikke støtte av departementet da regelverket knyttet til seksuallovbrudd ble behandlet. Justiskomiteen har bedt regjeringen fremme forslag om forbud mot i ervervsøyemed offentlig å stille ut nakenbilder eller kjønnslige skildringer som er egnet til å vekke anstøt. Barneombudet er svært positiv til at det nå blir reagert.

Barneombudet ba regjeringen ta initiativ til å utarbeide retningslinjer for hotellbransjen som regulerer pornografisk materiale på hotellenes internvideo. Vi forslø at hvis hotellgjester ønsker å leie pornografiske filmer, må de selv ta aktive skritt for å skaffe seg dette, f.eks. ved å leie filmer i resepsjonen. Vårt forslag fikk støtte i justiskomiteens merknader ved behandlingen av seksuallovbruddregelverket. Vi har med glede registrert at bransjen selv også har tatt et reelt ansvar. I en pressemelding fra Reiselivsbedriftenes landsforening (RBL) i august 2000, opplyses det at overnattingsbedriftene slutter seg til anmodningen fra RBL om å avvikle gratisvisningen av erotiske/pornografiske filmer på hotellrommene. Flere store hotellkjeder har dermed tatt Barneombudets bekymring og barns rett til å bli beskyttet mot pornografi på alvor.

Barn, medier og kommersialisering

Barneombudet har i løpet av de senere årene mottatt en rekke henvendelser fra barn, unge og deres foreldre med spørsmål som vedrører det økende kommersielle kjøpepresset i værdagen. Vi mottar tilbakemeldinger fra ungdom som forteller om mobbing og utstøtning fordi det til en vær tid er så avgjørende hvordan man er kledd og hva du har. Det kommersielle trykke preger mange familers strenge økonomi, og flere uttrykker bekymring for barns forhold til forbruk og verdisyn. Kjøpepresset starter fra fødselen av og barnerommene fylles med ulikt utstyr av forskjellig kvalitet. Etter vært som barna vokser blir presset stadig større. Mange foreldrene lar seg rive med nettopp fordi de er redde for at barna skal skille seg negativt ut, og bli tapere uten venner. Industrien selv vet å utnytte denne svakheten blant foreldre og gjør dermed sitt for å tilby sine kommersielle løsninger.

Mediene er i større og større grad med på å påvirke ungdommen til å konsumere. Industrien markedsfører sine produkter via populære ungdommer og produkter bakes inn i tv- serier, filmer, magasiner og i musikkindustrien. Trenden viser at flere og flere ungdom i 15- 17 års alderen oppgir "shopping" som sin viktigste hobby. For å ha muligheten til å følge opp motepresset velger mange ungdom å ta seg ekstra jobb. For enkelte kan det resulterer i at skoler resultatene blir dårligere og at de dropper ut av fritidsaktiviteter fordi tiden ikke lenger strekker til. Barneombudet er av den grunn svært positiv til at det i 2001 er lagt fram en offentlig utredning i regi av Barne- og familiedepartementet om kjøpepress rettet mot barn og unge.

Internett

Politisk er Internett et uttrykk for bl.a. framtid, kompetanse, fleksibilitet og kunnskapsproduksjon. Samtidig som utviklingen av Internett representerer mange positive og spennende utviklingsmuligheter for barn og unge, mottar Barneombudet stadig flere henvendelser fra barn og unge, foreldre og lærere som er fortvilte over Internettets farer. De

unge bombarderes av vold og porno på Internett når de søker etter musikk eller informasjon som skal brukes i skolearbeid. Norge er et av de få land i Europa som ikke har utviklet en Internett-strategi for skolen som også innbefatter filterbruk for å skjerme barn mot skadelig informasjon. Foreldre er fortvilte fordi de stilles overfor det vanskelige valget; barna trenger Internett til skolearbeidet, men på samme tid utsettes de for negativt materiale.

Barneombudet har foreslått overfor Kirke- undervisning og forskningsministeren at skolene må tilføres midler slik at de kan tilrettelegge skolen Internett park med de nødvendige nettfilter som kan beskytte barna mot uegnet materiell.

I tillegg har Barneombudet har foreslått at de sentrale aktørene i bransjen selv tar et ansvar, gjerne i samarbeid med det offentlige, og utvikler en reell "grønn inngang" til Internett. Da får foreldre og skoler et reelt valg, og ikke som det er i dag, at det ikke finnes noe valg. Enten er du tilknyttet eller ikke. Det er med andre ord ikke snakk om sensur, men om å gi brukerne valgmuligheter.

Barnevernet

Barnevernets virkeområde omfatter svært mange av barnas livsområder. Mange henvender seg til Ombudet i saker knyttet til barnevernet og barn under offentlig omsorg. Høsten 2000 var preget av stor oppmerksomhet om Barnevernet i Norge. Det skyldes i første rekke de forventninger som var stilt til NOU: 2000;12 Om barnevernet i Norge. Selv om den gjeldene barneloven var vedtatt så sent som i 1992 mente Barneombudet at tiden var moden for en rekke endringer og nye forslag. Ombudets holdninger kom til uttrykk i hørings svar rettet til BFD.

Barneombudets høringsnotat går i første rekke ut på å skille myndighets- utøvelse fra frivillige hjelpetiltak rettet inn mot barn og familier. I tillegg uttrykte Ombudet et ønske om å skille ut ansvaret for å reagere på mindreåriges lovbrudd. I den sammenheng foreslo Barneombudet å fjerne den kriminelle lavalder, det vil si at barn under 18 år skal tilbys alternative tilbud eller soningsforhold.

Reaksjonene og tilbakemeldingene har vært mange. Barneombudet har deltatt i den offentlige debatten i kjølvannet av rapporten. Ombudet har ved flere anledninger bidratt med foredrag og innlegg ved utdanningsinstitusjoner og ved lokale barnevernkontor. I tilknytning til rapporten arrangerte også Barneombudet en egen høring hvor ungdomspolitikere og et ekspertpanel var tilstede.

Barn og samlivsbrudd

Mange bekymrede foreldre henvender seg til Barneombudet i de tilfeller hvor de er usikre på hvilke juridisk regler som er gjeldene i barnefordelingssaker. Barneombudet har en 0-visjon på området og med det mener vi at ingen barnefordelingssaker bør avgjøres for retten. Vi mener partene bør få hjelp slik at de kan komme frem til en enighet uten rettslig prosess, nettopp fordi de må samarbeide etter avgjørelsen.

Samvær etter at barnefordelingssaken er avgjort, er en annen situasjon hvor mange foreldre har et reelt behov veiledning. Vi erfarer at det er mange foreldre som ikke selv vet hvor i lokalmiljøet de kan henvende seg med denne type problemer. Vi får inn mange enkeltsaker og enkelthenvendelser som helt klart viser at det er mange barn som lider i Norge i dag. Vi

erfarer at søsken mister kontakt, og at barn som på grunn av den ene partens historier og manglende samvær blir redd for en av sine foreldre.

Disse sakene viser oss at vi har for svakt regelverk for å ivareta barnas interesser. Her som i alle andre saker er det mange individuelle hensyn å ta, men generelt kan det klart sies at dagens regelverk med dagsbøter for dem som saboterer samvær, ikke er tilstrekkelig for å sikre barn samvær med begge sine foreldre. Barneombudet har i løpet av år 2000 arbeidet med et forslag til kommunene om å bidra med rådgivningshjelp hos for eksempel familievernkontoret. Ideen går ut på at så vel voksne som barn kan ta kontakt og få hjelp og uforpliktende rådgivning når de har behov for det.

Ansvarsfordeling stat-kommune

Skal demokratiet fungere lokalt, må deltakerne ha reell innflytelse i prosessen. Dette vil føre til ulikheter, fordi det alltid vil være ulike prioriteringer. Barneombudets oppgave er å rope varsko når vi erfarer at barn og unge taper i kampen om prioriteringer. Ombudet mener at barndom og oppvekst bør knyttes til nasjonale standarder på en langt mer forpliktende måte enn det vi ser i dag. Tilfeldighetene er ikke et velferdssamfunn verdig. En oppvekst i vårt rike land og i et nytt tusenår skal ikke være som å trekke et lodd der tilfeldighetene avgjør om du vinner eller taper.

Når vi på flere områder ser at statlige retningslinjer og forskrifter, evt. koblet til øremerkede tilskudd, ikke bidrar til forventet måloppnåelse, da kan Barneombudet vanskelig se at mindre statlig styring er løsningen. Det manglende barneperspektivet i offentlig administrasjon krever økt fokus på barns selvstendige rett til å få sine interesser ivaretatt under all saksbehandling som angår deres liv både direkte og indirekte i form av velferd og rettssikkerhet i den familien de lever. I en samlet lovgivning som beskriver kommunens forpliktelser og enkeltbarnets rettigheter vil hensynet til barnets beste i alle handlinger som vedrører barn og som foretas av offentlige organisasjoner eller administrative myndigheter kunne ivaretas. Ideen om en samlet oppvekstlov ble foreslått i Barneombudets høringsuttalelse til NOU 2000:12, om Barnevernet i Norge.

I tråd med de forpliktelser som staten Norge har påtatt seg ved ratifikasjon av konvensjonen ligger det her utfordringer som vi ikke kan se bort fra. Vår sterke tradisjon med lokalt selvstyre har tross alle gode forsetter ikke klart å gripe tak i gjennomføringen av en internasjonal konvensjon som vi sluttet oss til for snart 10 år siden. Dette påpekes av barnerettighetskomiteen i Geneve. Dette ansvaret kan staten ikke delegere fra seg.

NOU 2000:22 Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune, gir et innblikk i historiske utviklingstrekk som har ledet fram til det samfunnet vi har i dag, med et levedyktig nærdemokrati der medvirkning og ansvarliggjøring er nøkkelbegreper.

Det pekes imidlertid også på det faktum at selvstyret har sine begrensninger. Det skrives bl.a. at: "Innføringen av den moderne velferdsstaten har imidlertid begrenset friheten i det lokale selvstyret. Politikk med sikte på standardheving og utjevning har vært framtrødende kjennetegn ved velferdsstatens arbeidsoppgaver. For de lokale nivåer har utvidelsen av det offentlige ansvarsområde ført til økt aktivitetsnivå gjennom flere oppgaver og funksjoner, men samtidig bundet oppgaveløsningen til nasjonale standardiseringskrav."

Barneombudet ser det derfor slik at når det gjelder implementering og realisering av Barnekonvensjonen må frihetsverdien ved det lokale selvstyre underordnes nasjonale

målsettinger. Virkeliggjøringen av forpliktende internasjonale konvensjoner er et nasjonalt prosjekt.

I dagens situasjon får Ombudet melding om en rekke svært uheldige utviklingstrekk der ulikhetene mellom kommunene får vokse. På vegne av barn og unge må ombudet derfor påpeke at det i en rekke saker kan virke som om sentrale myndigheter abdiserer vis a vis det lokale nivå.

FNs Barnekonvensjon

Barneombudet la i januar 2000 fram sitt supplement til Norges 2. offisielle rapport. Rapporten belyser enkelte livsområder hvor Norge må øke sin innsats for å implementere og etterleve Barnekonvensjonen. Hovedvekten ble lagt på de to bærende prinsippene; barnets beste og retten til å delta i beslutningsprosesser, samt på konvensjonens rettslige status og gjennomføring. Fram mot komiteens behandling av Norges offisielle rapport gjennomførte BO to møter med Komiteen der bredden i Norges implementering av barnekonvensjonen ble belyst. Konvensjonen er fortsatt ikke inkorporert i norsk lov, på tross av stadig og entydig uttrykt politisk vilje til å likestille barns rettigheter med de alminnelige menneskerettigheter.

Etter ombudets meninger er Norge derfor ikke kommet langt nok når det gjelder å implementere Barnekonvensjonen, verken i lovverk eller gjennom praktiseringen av reglene i domstoler og forvaltning. Å implementere Barnekonvensjonen er både en langsiktig prosess; der det handler om å endre holdninger og arbeidsmetoder hos voksne, i forskjellige sammenhenger på alle nivåer i samfunnet, men det handler også om konkret endringsarbeid som kan gjennomføres umiddelbart, dersom nødvendige ressurser stilles til rådighet.

Konvensjonen skal utgjøre fundamentet i vår tids barneperspektiv når alle artikler sees som en helhet. De ulike problemstillinger må finne sin løsning i et nasjonalt regelverk og i en praksis som er forenlig med Konvensjonens intensjoner og dens samlede barnepolitiske budskap. Det forutsetter at samfunnet beveger seg bort fra et syn på barn som objekter for voksnes beslutninger til et syn på barn som subjekter i sine egne liv. Utfordringen, for alle land som ratifisert konvensjonen, er å omsette dette utgangspunktet til konkrete handlinger, en utvikling som krever politisk evne og vilje til å omsette konvensjonens mening og innhold til relevant lovgivning og praksis. Det norske samfunnet må endre sitt syn på barn - fra objekter for voksnes beslutninger til subjekter i sitt eget liv. På samme måte som menneskerettighets erklæringen fører til overordnede etiske avveininger, må også Barnekonvensjonen ha tilsvarende konsekvenser for synet på barns rolle i samfunnet.

Resultatmål og måloppnåelse

Målene for virksomheten var i 2000 følgende:

1. Bidra til å styrke tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp (kurative tiltak)
2. Bidra til at alle barn og unges interesser i det norske samfunn ivaretas, både i henhold til norsk lov, regelverk og prinsippene i FNs konvensjon om barns rettigheter.
3. Bidra til å styrke tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp (kurative tiltak)
4. Bidra til å ivareta barn og unges rett til informasjon om egne rettigheter i forhold til norsk regelverk og FNs Barnekonvensjon.

Barneombudets målsetting er å vise respekt for barnets egenverdi og kompetanse i spørsmål som angår deres egen hverdag og å bidra til å sikre at det blir tatt hensyn til det enkelte barns beste innenfor alle deler av oppveksten. En rekke prioriterte tiltak bidrar til å oppfylle flere hoved- eller delmål. Arbeidet systematiseres i forhold til tre nivåer som påvirker hverandre:

1. Generelle tiltak (gjelder alle barn og unge).
2. Tiltak for risiko grupper (utsatte grupper av barn og unge).
3. Individuelle, kurative tiltak (barn som krever særlig oppfølging).

I tillegg til de faglige prioriteringene er det en viktig løpende oppgave hele tiden å effektivisere og utvikle egen organisasjon, for å være bedre rustet til å møte de mange ulike utfordringer Ombudet stilles overfor. Det er en utfordring å administrere kontoret i henhold til det statlige regelverk og styringssystemer, kombinert med de løpende faglige prioriteringer i de dagsaktuelle problemstillingene innenfor meget knappe ressurser.

Fokusområder

-Følgende fokusområder ble lagt til grunn for Ombudets virksomhet i 2000.

- Barneombudets overvåkingsansvar i forhold til retts- og forvaltningspraksis med fokus både på norsk lovgivning og forpliktelser i henhold til FNs konvensjon for barns rettigheter. (hovedmål 1 - 3)
- Barneombudets informasjonsansvar både i forhold til barne- og ungdomsbefolkningen og samfunnet for øvrig. (hovedmål 1 og 4)
- Barns selvstendige stilling i samlivskriser - hjelpebehov og rettigheter med perspektiv på Barnets Beste (hovedmål 2 og 3)
- Barn og helse (hovedmål 1 - 3)
- Barnevern (hovedmål 2 og 3)
- Barnehager (hovedmål 1)
- Skole (hovedmål 1 – 3)
- Mindreårige asylsøkere (resultatmål 2 og 3)
- Dialog med barn og unge
- Barn og medier
- Kommersialisering
- Funksjonell og korrekt administrasjon av kontoret
- Opplæring/videreutvikling av fellestjenestens medarbeidere

Gjennomgang av resultatmål og resultatindikatorer.

1. Bidra til at alle barn og unges interesser i det norske samfunn ivaretas, både i henhold til norsk lov, regelverk og prinsippene i FNs konvensjon om barns rettigheter.

Styrke barn og unges rettsikkerhet

- Ekspert rapport som supplement til Regjeringens 2. rapport til Geneve
- Møte med komiteen i Geneve
- Deltagelse i Forum for Barnekonvensjonen

- Påbegynt arbeid med Voldtektsrapport
- Foredrag og møter på Høgskoler og Universiteter
- Innspill til endringer i lover og forskrifter (se for øvrig oversikt over høringsuttalelser)
- Fokus på barn og unges rett til et godt arbeidsmiljø

Gi barn og unge selv mulighet til å bidra med sin kompetanse på deres livsområder.

- Veiledning og råd til kommuner om hvordan barn og unges kompetanse kan brukes
- Videre planlegging og utvikling av Internettparlamentet
- Utvikling av strategier for styrking av elevrådene
- Møter med barn og unge i skolen
- Møter med mediebedrifter og næringslivet om barn og unges medvirkning

Bidra til at barn får dekket sine grunnleggende behov i samsvar med velferdssamfunnets standarder og kunnskapsnivå.

- Publisering av årboken ”Barndom pågår”
- Forslag om en oppvekstlov som skal sikre gode oppvekstvilkår for alle barn
- Fokus på kunnskapsstatus for barn og unges psykiske helse

Øke forståelsen for nødvendigheten av at barn får særskilt beskyttelse på ulike livsområder.

- Forslag om lovregulering av ungdoms adgang til kosmetisk kirurgi og piercing
- Fokus på kommersielle krefters og mediers seksualisering av barndommen
- Fokus på det generelle kommersielle presset mot barn og unge

Øke forståelsen og respekten for barn og unge som likeverdige samfunnsdeltagere

- Fokus på barn og unges rett til å bli hørt
- Foredrag i ulike fora om barns kompetanse, den moderne oppvekst og den nye barnerollen
- Synet på barn og deres kompetanse generelt og på ulike livsområder er et sentralt tema i Ombudets løpende arbeid for barns interesser både generelt og i forhold til enkeltsaker

2. Bidra til å styrke tilbudet til utsatte barn og unge generelt

Mer målrettet og kunnskapsbaserte forebyggende tiltak for utsatte barn og unge

- Arbeid med forslaget om et lavterskeltilbud
- Arbeid med utredningen knyttet til behovet for en ”øyeblikkelig-hjelp” telefon for barn og unge

Ansvarsplassering og økt samordning i fagmiljøer og offentlige instanser for å sikre en mer effektiv behandling av saker som gjelder barns beste

- Fokus på behovet for et tverrsektorielt samarbeid
- Vektlegging av det tverrfaglige innholdet i lavterskeltilbudet

- Karlegging av og møter med kommuner
- Arbeidet med forslaget om en ny organisering av barnevernets funksjoner

Et mer helhetlig tilbud til barn og unge, uavhengig av sektorgrenser

- Fokus på det moderne samfunns nye utfordringer - livsstilssykdommer
- Møter/kontakt med interesseorganisasjoner og offentlige etater i saker som vedrører asylsøkerbarn

Fokusere på det forebyggende potensialet som de sentrale arenaene i barn og unges liv representerer.

- Fokusere på foreldrerollen
- Vektlegging av foreldreveiledning, bl.a. knyttet til enkelthenvendelser til kontoret
- Foredrag/veiledning på skoler
- Samarbeid med sentrale idrettsorganisasjoner om barn og unges medbestemmelse og deltagelse.

3. Bidra til å styrke tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp

Fremme interessene til ulike grupper med særskilte behov

- Forslag ny organisering av barnevernet
- Møter/seminarer med kommunale barneverntjenester
- Foredrag og møter i frivillige organisasjoner og ulike pasientorganisasjoner
- Forslag om fjerning av kriminell lavalder
- Fokus på reaksjonsformer mot barn og unge som bryter loven

Fokusere på forholdene for barn under ulike former for offentlig omsorg

- Rådgivning til enkeltpersoner. Kontakt med Fylkesmenn i flere fylker for be dem følge opp enkeltsaker.
- Fulgt opp enkeltbarn som henvender seg til kontoret i slike situasjoner

Styrke barns stilling i alvorlige familiekonflikter

- Enkeltsaker
- Påbegynt arbeid med innspill i forbindelse med ny barnelov
- Etablert kontakt med aktuelle organisasjoner og fagpersoner som arbeider med problemstillingene
- Overvåking av og innspill til den videre behandling av NOU 1998 nr.17 om barnefordelingsaker

Utfordre fagmiljøene til å arbeide med barn og unge som faller utenfor alle kategorier av hjelpetiltak

- Rådgivning og veiledning til foresatte og til ulike profesjoner
- Foredrag om barn og unge som blir kasteballer i hjelpetjenesten og mellom profesjonene og dermed blir en marginalisert gruppe.

4. Bidra til å ivareta barn og unges rett til informasjon om egne rettigheter i forhold til norsk regelverk og FNs Barnekonvensjon.

Øke tilgjengeligheten av informasjon om barns rettigheter til målgruppen selv

- Utvikling av rettighetsspill på internett
- Publisering av rettighetsplakat på internett
- Planlegging av kampanje knyttet til Barnekonvensjonen

Innhenting og videreformidling av kunnskap om barn og unge for å sikre at målgruppens behov og oppvekstvilkår blir synliggjort i aktuelle fagmiljøer og offentlige instanser

- Videreutvikling av Klar Melding på internett
- Arbeid med Fakta om Barn og unge som skal publiseres på internett
- Samarbeid med Norsk Forskningsråd om forskningssider på internett
- Foredrag/møter i fagmiljø, høyskoler og universiteter
- Videreutvikle dialoginstrumentene med barn og unge, samt videreformidling av denne kunnskapen.
- Publisering av Barneombudets årbok; Barndom pågår

Fremme kunnskap om moderne mediers innvirkning på barn og unge

- Møter med private aktører i mediemarkedet
- Planlegging av Barneombudets rolle som ankeinstans i forhold til Lov om film og videogram.
- Oppfølging av kontakten med Pressens Faglige Utvalg om "Vær varsom Plakaten"
- Oppfølging av Oslo Challenge

Bidra til å øke forståelsen for og kunnskapen om barn og unges rettigheter i internasjonale sammenhenger i henhold til Barnekonvensjonen

- Utstrakt internasjonalt samarbeid om Barneombudsordningen
- Aktiv rolle i ENOC; European Network for Ombudsmen for Children.